

Södertörns Högskola
Kompletterande Lärarutbildningen
Examensarbete 10p
VT 2006

Att Levandegöra Historia

En undersökning om att använda
Stockholms Stadsmuseums historia
i historieundervisningen

Författad av: Jenny Svensson
Handledd av: Christine Bladh

Abstract

The purpose of this paper has been to shed light on the ways the history represented at the City Museum of Stockholm can be used in education at the Gymnasia level. I have made use of the following set of questions to attain this purpose: 1) How is the City Museum's activity vis-à-vis the gymnasia organized and what is the purpose of this activity? 2) What positive results do the interviewees see in the collaboration between the schools and the Museum? 3) Why did the teachers represented in this paper choose to make use of the Museum in their education? The bulk of the study is based upon three interviews with the First Curator at the City Museum of Stockholm and two teachers, from Viola Gymnasiet and Skogsgårds Gymnasiet respectively. My method is qualitative and interpretative with hermeneutic features.

In my interpretation of the source material I have made use of historian Klas-Göran Karlsson's classifications regarding the needs for various forms of history, use of history, users and functions of results. In this way I have been able to establish how the Museum and the teachers represented in the study make use of the history that is represented at the Museum. The Museum and the teachers both use history according to their needs to reconstruct and discover, the latter represented by the research undertaken by the Museum. Hence, it is a scientific usage. The parties also have a need illustrate, make public, and debate; and in this way to make pedagogic use of history. The Museum also makes commercial use of history, which means it is in their interest to increase the value of history.

Keywords: Use of history, museum, education

Att Levandegöra Historia

En undersökning om att använda
Stockholms Stadsmuseums historia
i historieundervisningen

INLEDNING	4
TIDIGARE FORSKNING	5
UNDERSÖKNINGENS SYFTE OCH TEORIANSAZS	7
Begreppet Historia	8
Historiebruk	9
METOD OCH KÄLLMATERIAL	13
Presentation av intervjupersonerna	13
Mitt arbete med intervjuerna	14
Muntliga källor	16
VERKLIGHETEN - MER FANTASTISK ÄN DIKTEN	17
HISTORIEÄMNET BLIR LEVANDE	24
STOCKHOLMS STADSMUSEUM I HISTORIEUNDERVISNINGEN	26
RESULTAT	29
Stockholms Stadsmuseums historiebruk	29
Lärarnas historiebruk	31
SAMMANFATTNING	34
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	35
Källor	35
Bearbetningar	35

Inledning

Museet är vänligt och tillrättalagt som dagis, pedagogiskt som skolan, disciplinerat som armén. Det är byråkratiskt som ett ämbetsverk, sakralt som en kyrka och dramatiserar verklighet som teatern. Med sitt enorma utbud av ting liknar det varuhuset. Alltmer har museet blivit show.¹

Ämnet historia var i Sverige länge ett isolerat ämne som man studerade vid specifika tillfällen. Studierna kunde ske på universiteten, i landsarkivens släktforsarsalar och vid mer sällsynta tillfällen i skolan.² Tidigare forskning visar på att historielärare vittnat om svårigheten att motivera sitt ämnes existens för sina elever. De ha ifrågasatt varför man ska syssla med det förflutna när man har fullt upp med att leva i nuet. Enligt Historikern Klas-Göran Karlsson har intresset för historia idag ökat och de fackmässiga historiehantarna har fått konkurrens av grupperingar såsom kulturarbetare, journalister, politiker och kommersiella intressenter.³ Min undersökning hamnar inom det historiedidaktiska fältet som behandlar historieundervisningens form och innehåll men som också innebär vetenskapliga studier av människans möte med historien och studier av vilken historia som förmedlas.⁴ Jag som blivande historielärare frågar mig själv: Hur ska man som lärare göra för att undervisningen inom ämnet historia ska bli mer levande? Ett av mina svar på den frågan är att använda museer i undervisningen. Men hur gör man det på bästa sätt? Museer ligger mig varmt om hjärtat av flera anledningar dels för att det är en trevlig fritidsaktivitet men också för att det är en resurs när det gäller att få en ökad kunskap inom ett visst område. Museerna är fyllda av kunskap i form av föremål och utbildad fackpersonal som ständigt är redo att berätta om sitt ämne.

Jag har valt att titta närmare på Stockholms Stadsmuseums pedagogiska verksamhet där främsta målet är att sprida kunskap om Stockholms historia.⁵ Orsaken till att det blev just det museet beror dels på att mitt blivande undervisningsämne är historia och helt enkelt för att jag för några veckor sedan besökte museet för att se deras utställning *Design: Stockholm*. Med tankarna på den kommande uppsatsen tog jag därefter kontakt med den publika avdelningen för att höra om

¹ Ehn, 1986, s. 25. Citatet är hämtat från boken *Museendet: den museala verkligheten* skriven av etnologen Billy Ehn 1986, boken är en av de tidigaste böckerna att handla om vad som händer med historien när den ställs ut på museum. (Se Sandström, 2005, s. 11.)

² Karlsson, 2004, s. 22 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004. Med att historia studerats vid mer sällsynta tillfällen i skolan menar bland annat Bengt Nilson, som skrivit om "Att undervisa historia. Villkor och problem i gymnasiet" (ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004, s. 255-272) det faktum att ämnet på programgymnasiet minskat kraftigt i undervisningstid och att undervisningen i 1900-tals historia blivit eftersatt – särskilt tiden efter 1945. Det sistnämnda resultatet har gjort att det skett en förskjutning i undervisningen på så sätt att mer tid kommit att ägnas åt modern historia – tiden efter 1800. Även svensk historia har alltmer kommit i bakgrunden. (Se Nilson, 2004, s. 260 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004)

³ Karlsson, 2004, s. 22f, 32 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

⁴ Sandström, 2005, s. 13, se även Behre, Odén, 1982, s. 32, se även Karlsson, 2004, s. 33f ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

⁵ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

någon där var intresserad av att träffas för att prata om museets arbete med gymnasieskolor. Efter att jag fått ett jakande svar satte mitt arbete igång. För att undersökningen inte endast skulle få en ensidig bild av samarbetet mellan museum och skola fick jag genom stadsmuseet kontakt med två gymnasieskolor i Stockholm, Viola Gymnasiet och Skogsgårds Gymnasiet. Andledningen till valet av skolnivå är att jag tänkt mig en bana som gymnasielärare och för att det finns luckor i den tidigare forskningen kring just på vilka sätt gymnasieskolor använder sig av historia på museum.

Studien är relevant för alla som är intresserade av historiebuk men den riktar sig också till dem som arbetar som historielärare eller som just nu är på väg in i yrket. Kenneth Nordgren som är historiker och bland annat sysslar med historiedidaktik menar att en historielärares kompetens i historia bör omfatta mer än kunskaper om historiska utvecklingslinjer och lektionsmetodik. Nordgren anser förutom att historieläraren bör ha insikt i hur historiekulturer skapas och hur historia kan påverka människans medvetande och identitet, bör denne även känna till hur historia brukas i olika sammanhang för bestämda syften.⁶ Det sistnämnda är det som min undersökning handlar om. Närmare bestämt hur den historia som finns på Stockholms Stadsmuseum brukas.

Tidigare forskning

Peter Aronsson som är professor i historiebuk och kulturarv skriver att historiedidaktikens arbetsfält har vidgats från klassrum och läromedelsperspektiv till allt från politiska grupperingars historiebuk till kvinnors kulturarv.⁷ De forskare som sysselsätter sig med historiedidaktiska frågor kan ha sin bakgrund från diverse olika discipliner såsom historia, pedagogik och etnologi. Historiedidaktik är således ett tvär- eller flervetenskapligt fält.⁸ Två av de studier som jag tagit del av i tidigare forskningssyfte är produkter av ett flertal forskare och bland artikelförfattarna ingår det ett flertal olika typer av historiker och pedagoger samt en musikvetare.⁹ Den tidigare forskning som varit av intresse för min studie har dels varit hur museer använder sig av historia och i sin tur dess arbete med barn- och skolungdomar. Jag har även tagit del av forskning kring teoretisering kring historiebuk och historiedidaktik. För att fortsätta vid den man som jag började med så är Aronsson ett återkommande namn i historiebukssammanhang. Han fungerar bland annat som redaktör tillsammans med Per Gerrevall och Erika Larsson (gift Sandström) till boken *Att resa i tiden mål*

⁶ Nordgren, 2004, s. 335 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

⁷ Aronsson, 2004, s. 24.

⁸ Exempel på historiker jag stött på under arbetets gång är Klas-Göran Karlsson och Erika Sandström, etnologer - Billy Ehn och Stefan Bohman och pedagogen Åsa Folkesson. Förutom mitt eget resonemang kring det faktum att historiedidaktik är ett tvärvetenskapligt fält för även Karlsson den diskussionen i Karlsson, 2004, s. 35 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

⁹ Se Karlsson, Zander, 2004, s. 9ff ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004. Se även Aronsson, Gerrevall, 2000, s. 2 ingår i Aronsson m fl, (red), 2000.

och medel i mötet mellan museum, skola och elever (2000) som handlar om Kalmar Läns Museums pedagogiska verksamhet. Studien och arbetet som skett i projektform behandlar hela läroprocessen mellan skola och museum. Frågeställningarna omfattar allt från personalens intentioner, samverkan mellan skolan och museet, genomförandet av besöken till elevernas intryck.¹⁰ Ytterligare en bok av Aronsson som jag tagit del av är *Historiebruk – att använda det förflutna* (2004) vilken presenterar hur det historiekulturella fältet har förändrats och ser ut. Boken behandlar också fältets forskning och syftar till att lämna redskap till vidare forskning.¹¹

Historikern Erika Sandströms avhandling *På den tiden, i dessa dagar Föreställningar om och bruk av historia vid Medeltidsveckan på Gotland och Jamtli Historieland* (2005) avser att belysa människors föreställningar om det förflutna och historiens betydelse i den enskilda människans vardagsliv. Genom intervjuer med människor som besökt Medeltidsveckan på Gotland och friluftsmuseet Jamtli Historieland i Jämtland studerar Sandström människors föreställning och bruk av historien och vilken funktion den fyller i deras liv.¹² Till skillnad från förestående studie så tittar Sandström endast på mottagaren hon menar att historiker främst ägnat sitt intresse åt avsändarnas intensioner medan etnologerna mer är de som ställt frågor kring hur mottagarna använder sig av det förflutna. Sandström beskriver att hennes undersökning är mer historisk än etnologisk i perspektiv, form och begrepp men den är mer etnologisk än historisk i metod.¹³

Ytterligare två historiker har använts, Klas-Göran Karlsson och Ulf Zander. Den förstnämnde är professor i historia vid Lunds universitet och år 1999 kom han ut med boken *Historia som vapen Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985-1995*. Boken handlar om hur bilder av och föreställningar om det förflutna skapas hos individer och grupper i ett samhälle och hur de används och påverkar. Hans främsta forskningsintresse med studien är ett samhälles medvetna och uttalade historiebruk såsom det tar sig i uttryck i skrivna texter. Karlssons undersökning är avgränsad till Sovjetunionen och dess efterföljarstater under åren 1985-1995.¹⁴ Karlsson har tillsammans med Zander också varit redaktör för antologin *Historien är nu En introduktion till historiedidaktiken* (2004) som är framtagen med målsättningen att den ska kunna svara mot intresset för att förstå och förklara hur och varför historia brukas och förmedlas.¹⁵ Den artikel som främst varit av intresse för min studie är Karlssons eget avsnitt rörande historiedidaktiken begrepp, teori och analys och det är också därifrån jag hämtat mitt teoretiska instrument.

¹⁰ Aronsson, Gerrevall, 2000, s. 1f ingår i Aronsson m fl (red), 2000.

¹¹ Aronsson, 2004, s. 14.

¹² Sandström, 2005, s. 18ff, 22, 36

¹³ Sandström, 2005, s. 17f

¹⁴ Karlsson, 1999, s. 12f.

¹⁵ Karlsson, Zander, 2004, s. 13 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

Stefan Bohman är etnolog och har skrivit boken *Historia, museer och nationalism* (1997) med syftet att exemplifiera hur nationalism uttrycks på kulturhistoriska museer. Han diskuterar även hur det ses på historia och kulturarv i allmänhet och hur det brukas. Bohman ställer sig bland annat frågorna: ”Hur används historia och kulturarv för att främja skilda nationella syften?” ”Och vilken roll spelar museer i denna process?”¹⁶

Hittills har jag inte berört någon internationell forskning så det står på tur härnäst. Jag har valt att ta upp en bok. Nämligen *Museums and their Visitors* (2000) skriven av Eilean Hooper-Greenhill. Författaren arbetar som föreläsare i museivetenskap på Leicester universitet i Storbritannien och i boken koncentrerar hon sig på analysera kommunikativa roller på museum och gallerier. Boken syftar till att dra samman idéer och bruk under det senaste årtiondet med fokus på besökarna. Studien behandlar främst Storbritannien men berör även andra europeiska länder och USA och Kanada. Boken riktar sig till museipersonal samt museers och galleriers publika verksamhet men också till studenter inom museivetenskap.¹⁷

Undersökningens syfte och teoriansats

En vanlig indelningsgrund inom didaktiken är vad-, hur- och varför-frågor. *Vad* är det för innehåll i undervisningen/utställningen som väljs, *hur* innehållet organiseras och *varför* anses det valda innehållet och kunskapen mest relevant. I ovan nämnda studie kring Kalmar Läns Museum har forskarna valt att se på relationen mellan dessa frågor istället för att som vid tidigare tillfällen gjorts separera de tre. Pedagogen Daniel Sundberg som är en av medarbetarna i studien poängterar att det är i mötet mellan skola och museum som de didaktiska frågorna blir särskilt intressanta att undersöka.¹⁸ Mitt syfte med undersökningen är att belysa på vilka sätt det i historieundervisningen på gymnasiet går att använda den historia som finns på Stockholms Stadsmuseum. För att genomföra undersökningens syfte har jag använt mig av följande frågeställningar:

Hur ser Stockholm Stadsmuseums syfte och verksamhet ut när det gäller arbetet med gymnasieskolan? Här syftar jag till gymnasieskolan i allmänhet. Frågan är intressant när det handlar om att göra sig en bild av hur det praktiska samarbetet mellan museet och gymnasieskolor ser ut. Mitt mål med frågan är att belysa vilken historia som brukas och på vilket sätt.

¹⁶ Bohman, 1997, s. 9.

¹⁷ Hooper-Greenhill, 2000, s. 4 f, 24, 26, 57. Hooper-Greenhills titulerar sig i boken som ”Lecturer in Museums Studies” se Hooper-Greenhill, 2000, försättsblad. Istället för museivetenskap skulle man eventuellt kunna benämna det såsom studier i museiväsen.

¹⁸ Sundberg, 2000, s. 36 ingår i Aronsson, m fl, (red.), 2000.

Vilka är de positiva resultat som intervjupersonerna ser i samarbetet mellan museum och skola?

Jag är ute efter att göra mig en bild av vad samarbetet ger för tillskott i undervisningen och till eleverna.

Varför har undersökningens lärare valt att använda sig av Stockholms Stadsmuseum i historieundervisningen? Med denna fråga vill jag belysa hur lärarnas tankar och arbete kring att bruka den historia som finns på museet i undervisningen ser ut.

Begreppet Historia

När det talas om ett så vitt begrepp som historia krävs det att jag tydliggör vad det är jag avser. Termen historia kan innebära olika saker beroende på i vilket sammanhang man använder begreppet. Ibland syftar det till det konkret förflutna såsom exempelvis svenskt 1800-tal, medan det en annan gång kan innebära att det talas om representationer av och föreställningar om det förflutna såsom en skrift eller en utställning om svenskt 1800-tal. En tredje definition är att det syftar till ett ämne eller till den vetenskapliga disciplinen.¹⁹ Ibland går det också att tala om historia som en etikett där målet är att ge händelser eller personer en plats i minnet och/eller ett högre värde.²⁰ Begreppet historia i denna undersökning avser innebörden av en representation av det förgångna, detta genom att jag talar om Stockholms Stadsmuseums utställningar och stadsvandringar. I samband med diskussioner kring gymnasieskolan syftar begreppet till skolämnet. Historikern Klas-Göran Karlsson har skrivit om historiens tre nivåer, nämligen historia som fakta, som tolkning och som medvetande. Den första nivån utgår ifrån de fakta och data som är resultat av bland andra historikers och arkeologers forskningsarbete. För att raskt gå vidare till nästa nivå så menar Karlsson att många nutida historiker skulle neka till att historiska fakta överhuvudtaget existerar i och med att sökandet och urvalet efter den förutsätter tolkning. Detta kan utgöra ett ändamål i en undersökning om forskaren håller isär de båda nivåerna för att placera in dem i olika sammanhang, för att på så sätt se hur det förflutna har brukats. På den tredje nivån som är historia som medvetande befinner sig enligt Karlsson den historia som vi i vår livssituation finner relevant och gör bruk av.²¹ Således hamnar den historia som jag kommer att behandla inom historia som medvetande. Begreppet historiemedvetande illustrerar den symbiotiska relation som råder mellan tolkning av det förflutna, förståelsen av en samtida situation och perspektiv av en framtida situation. En viktig poäng är att dåtiden inte ensidigt står i fokus.²² Min undersökning rör dock inte hur

¹⁹ Karlsson, 1999, s. 34, se även Sandström, 2005, s. 30, se även Aronsson, 2004, s. 40.

²⁰ Bohman, 1997, s. 37.

²¹ Karlsson, 1999, s. 34-40, se även Sandström, 2005, s. 30f.

²² Karlsson, 2004, s. 45, ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

historiemedvetandet i samarbetet mellan stadsmuseet och skolor ter sig. För att få reda på det hade det krävts att jag även intervjuat eleverna som besökt museet.

Bohman menar att museer visar historia men också att de aktivt bidrar till att för allmänheten definiera vad som är historia. I boken *Historia, museer och nationalism* ställer sig Bohman bland annat som ovan nämnts frågan hur historia och kulturarv används för att främja nationella syften och vilken roll museer spelar i den processen.²³ Jag har inte som syfte att undersöka vilken roll Stockholms Stadsmuseum har som historiedefinierare men jag kommer att vidröra ämnet något.

Historiebruk

Den här uppsatsen handlar om historiebruk, men vad är historiebruk? Aronsson förklarar begreppet såhär: ”Historiebruk är de processer då delar av historiekulturen aktiveras för att forma bestämda meningsskapande och handlingsorienterade helheter.”²⁴ Det Aronsson menar med historiekultur är exempelvis källor och påståenden med referenser till det förflutna som erbjuder möjligheter till att binda samman relationen mellan dåtid, nutid och framtid.²⁵ Den typen av sammankopplingar är vanliga både inom musei- och skolvärlden. Hans definition av historiebruk innebär således att exempelvis ett museum väljer ut föremål och berättelser ur det förflutna för att belysa en tidsanda eller ett skeende. Karlsson skriver i samband med begreppet historiebruk att i den traditionella svenska förståelsen är det historiker, historielärare och anställda och besökare på museer och i arkiv som brukar historia. Han menar att alla bruk av historia kan i vid mening sägas handla om människors sökande efter mening och sammanhang i tillvaron.²⁶

Jag har valt att använda mig av Karlsson och hans typologi och begreppsapparat för att styra min tolkning och förståelse av källmaterialet. Han använder sig av begreppen behov, bruk och funktion för att definiera och illustrera ett bredare perspektiv på historia. Karlssons tonvikt ligger på frågan *hur* historien används, eftersom det enligt honom är människors bruk av det förflutna som kan förändra världen inte den historiska kunskapen i sig.²⁷ Historia syftar således i hans studie både till det konkret förflutna och till representationer av det förflutna. Jag kommer att använda begreppen behov, bruk, brukare och funktion för att belysa på vilka sätt det i historieundervisningen går att använda representationen av historien på Stockholms Stadsmuseum. Karlsson klassificerar bruket av historien enligt följande.

²³ Bohman, 1997, s. 37, 9.

²⁴ Aronsson, 2004, s. 17.

²⁵ Aronsson, 2004, s. 17.

²⁶ Karlsson, 2004, s. 52, 55 ingår i Karlsson, Zander (red), 2004.

²⁷ Karlsson, 1999, s. 26.

Behov	Bruk	Brukare	Funktion
Upptäcka Rekonstruera	Vetenskapligt	Historiker Historielärare	Verifikation Tolkning
Minnas Glömma	Existentiellt	Alla människor	Orientering Förankring
Återupptäcka	Moraliskt	Välutbildade skikt Intellektuella	Rehabilitering Restaurering Försoning
Uppfinna Konstruera	Ideologiskt	Intellektuella Politiska eliter	Legitimering Rationalisering
Glömma Utplåna	Icke-bruk	Intellektuella Politiska eliter	Legitimering Rationalisering
Illustrera Offentliggöra Debattera	Politisk-pedagogiskt	Intellektuella Politiska eliter Pedagoger	Politisering Instrumentalisering
Öka historiens värde Göra ekonomiska vinster	Kommersiellt	Verksamma inom reklam och ekonomi	Kommersialisering

Källa: Karlsson, 2004, s. 56 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.²⁸

Begreppet *behov* talar för sig själv, det syftar nämligen på vilka behov som finns för att använda sig av historien. I den andra kolumnen står *bruk* som rubrik och det handlar om på vilket sätt historien används. *Brukare* är de som utövar och begreppet *funktion* syftar på resultaten av användningen. Typologin är enligt Karlsson ett försök till att illustrera de olika sätt som historia kan brukas på. Han betonar att flera av bruken kan överlappa varandra, existera bredvid varandra och i något fall de varandra utesluter. Karlssons tanke med klassificeringen är att den ska fylla en funktion som ett instrument i historiedidaktisk forskning för att visa hur historia brukas av olika brukargrupper.²⁹

Jag tänkte nu kort gå igenom vad Karlsson avser med de olika sätten att bruka historia. Ett vetenskapligt bruk uppkommer i samband med forskarens arbete med att upptäcka, granska och tolka källor. Forskningsresultaten sprids sedan till samhället genom museitjänstemän och historielärare som i sin tur fördelar de vetenskapliga resultaten till museibesökare och elever.³⁰ Det existentiella bruket av historia är ofta av privat natur om man inte väljer att intervjua brukarna. Behovet ligger i att människor antingen vill minnas eller glömma det förflutna för att känna orientering eller stabilitet i samhället. Karlsson menar att ett sådant behov upplevs av alla människor om än med olika styrka i olika samhällen, generationer och tidsperioder. Det finns enligt författaren hela samhällen som skulle kunna kallas minnessamhällen genom att de hålls samman av

²⁸ Modellen presenterades först i Karlsson 1999, s. 57 men har senare delvis modifierats i Karlsson, 2004, s. 56 som ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004 bland annat genom tilläggen av det politiskt-pedagogiska och det kommersiella bruket. Diskussioner kring själva modellen och de använda begreppen återfinns i båda böckerna men jag har valt att främst hänvisa till den senare utgåvan.

²⁹ Karlsson, 2004, s. 55 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

³⁰ Karlsson, 2004, s. 52f ingår i Karlsson, Zander (red), 2004.

minnet av traumatiska historiska upplevelser.³¹ Historien inkallas ofta på moralisk grund då historia som förtryckts eller förträngts söks. Karlsson menar att det moraliska bruket ofta hänger samman med maktutövning och hur en sådan i ett samhälle har utövats. Den historia som förträngts ska tas fram med målet att göra upp med det förflutna och/eller att återställa till det som varit.³²

Det ideologiska bruket handlar om att med hjälp av historia bygga upp ett relevant meningssammanhang som klarar av att legitimera en viss maktposition. Det går vidare att effektivisera den genom att lägga historien tillrätta så att misstag och problem som varit på vägen till makten tonas ner eller försvinner.³³ Det handlar alltså om att politiskt aktiva konstruerar ett historiskt sammanhang till sin egen fördel. Bruket icke-bruk bör enligt Karlsson inte användas för att beskriva en situation när historiska företeelser tillfälligt fallit bort ur minnet eller ur det historiska sammanhanget. Icke-bruket är ett uttryck för en medveten hållning hos intellektuella och politiska grupperingar där det historiska ignoreras och förträngs. Det handlar vid sådana tillfällen om att det befintliga samhället inte ska legitimeras med hjälp av historia eller kulturarv utan av specifika socioekonomiska förhållanden i samtiden eller i en lysande framtid.³⁴ Det politiskt-pedagogiska bruket av historia beskriver Karlsson som ett symboliskt och jämförande historiebruk i vilket förhållandet mellan då och nu görs förenklat och oproblemiskt. Karlsson fortsätter med att målet för det politiska historiebruket är att ställa angelägna politiska frågor i vår egen tid genom att göra jämförelser med händelser i det förflutna. Ur en pedagogisk aspekt betraktas historien av Karlsson som ett skafferi ur "[...] vilket man kan hämta olika tårtbitar som man kan ställa i nutidens tjänst".³⁵

Det sista och kommersiella bruket handlar om att man använder sig av historiska företeelser med stor emotionell kraft. När det gäller detta bruk är gränsdragningen mellan det och det vetenskapliga och ett konstnärligt bruk av historien inte alltid fast. I samband med en studie i det

³¹ Karlsson, 2004, s. 55 ingår i Karlsson, Zander (red), 2004. Karlsson ger som exempel att historiska folk mord skapat mycket starka inre kulturella band bland armenier och judar inte bara i Armenien och Israel, utan även bland dessa diasporafolkgrupper ute i världen. (Se Karlsson, 2004, s. 57 ingår i Karlsson, Zander (red), 2004.)

³² Karlsson, 2004, s. 58f ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004. Sandström som också använder sig av Karlsson ger som exempel på ett moraliskt bruk av historien när Sydafrika arbetade med att få bort Apartheidsystemet och att staten då inrättade en kommitté som syftade till att återuppväcka förbrytelser under den gångna tiden, för att därefter kunna gå vidare och bygga ett annat slags samhälle. (Se Sandström, 2005, s. 34.)

³³ Karlsson, 2004, s. 59 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

³⁴ Karlsson, 2004, s. 61 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004. Karlsson ger som exempel på Icke-bruk av historien när Sverige under efterkrigstiden arbetade med att orientera landet mot den ljusa framtid som skulle komma istället för att fokusera på den dystra historien. (Se Karlsson, 2004, s. 61 ingår i Karlsson, Zander, 2004)

³⁵ Karlsson, 2004, s. 62f (citat från s. 63) ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

kommersiella bruket kan en fråga såsom ”Vad händer med historien i populärkulturen?” komma upp.³⁶

Sandström som också använder sig av Karlssons klassificering i sin studie menar att det problem som finns med Karlssons modell är att den endast tar fasta på avsändarens behov och bruk. Både när det exempelvis gäller politikernas bruk och det kommersiella bruket så hanterar modellen inte hur mottagarna tar emot budskapet. Sandström menar i och med det att modellen blir mindre användbar för hennes syften beroende på att hon till stor del undersöker mottagare av historien.³⁷ I min studie är alla parter brukare av historien på ett eller annat sätt. Stadsmuseet brukar historien för att sprida kunskap om Stockholm, lärarna brukar historien på museet för att ge kunskap till eleverna i historieämnet och eleverna brukar historien genom att de studerar ämnet. Stadsmuseet verkar som avsändare av den rekonstruerade historien på museet och lärarna och eleverna är mottagare av den historien.

Karlsson klargör själv att det i den empiriska analysen kan vara svårt att skilja bruken från varandra. Han menar också att flera bruk dessutom kan aktualiseras samtidigt och därmed förstärka varandra.³⁸ Trots de luckor som finns i Karlssons klassificering på mottagarsidan och de svårigheter som kan uppstå i kategoriseringen av bruken. Anser jag att den fyller en funktion som ett instrument för mig genom att visa på hur undersökningens parter brukar historia med dess olika behov och intressen, och med olika funktioner som resultat.

³⁶ Karlsson, 2004, s. 64 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004. Som exempel ger Karlsson att flera av de mest omtalade filmproduktionerna under 1990-talet såsom *Schindlers list* (1993) och *Livet är underbart* (1998) hade förintelsen som motiv. (Se Karlsson, 2004, s. 64 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004)

³⁷ Sandström, 2005, s. 35f.

³⁸ Karlsson, 2004, s. 65 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

Metod och källmaterial

Studien bygger till största delen på tre intervjuer gjorda under april och maj månad 2006.

Presentation av intervjupersonerna

- Piamaria Hallberg är förste antikvarie på Stockholms Stadsmuseum. Hennes huvudämne är etnologi men hon har också läst arkeologi och konst och under det sena 1970-talet började Piamaria arbeta på timmar som museiguide på Stadsmuseet. Idag 30 år senare är hon fortfarande kvar och hon känner att hon har kunnat utvecklas med jobbet, vilket säkerligen är en stor orsak till att hon fortfarande är kvar.³⁹
- Karina Borg arbetar som danspedagog på Viola Gymnasiet i Stockholm sedan tre år tillbaka. Hon utbildade sig på Danshögskolan i samma stad och arbetade sedan i 20 år som dansare. Hon har haft egen dansskola och har även arbetat på de flesta studieförbund som lärare inom dans. Karina undervisar på det fyraåriga estetprogrammet som har elever med olika typer av funktionshinder såsom dyslexi och koncentrationssvårigheter.⁴⁰
- Över en kopp kaffe träffade jag Mona Johansson som för snart 40 år sedan sadlade om från att ha arbetat som stadsplanerare till att arbeta som lärare. Hon är behörig gymnasielärare i ämnena historia, geografi och samhällskunskap men för tillfället undervisar hon i det först- och sistnämnda. Hon arbetar på Skogsgårds Gymnasiet i Stockholm sedan 18 år.⁴¹

Lärarnas namn och namnen på gymnasieskolorna är fiktiva. Samtliga intervjupersoner är kvinnor vilket jag tagit i beaktande men dock inte funnit att undersökningen stått och fallit med det. Det skulle ha varit att föredra att fått både en man och en kvinna från läraryrket för att då sett om deras utsagor om ämnet skiljde sig åt.

De gymnasieklasser som jag kommit i kontakt med antingen genom att jag hört berättats om dem eller den klass jag mötte vid ett av deras besök på Stadsmuseet ser olika ut. På det fyraåriga estetprogrammet på Viola Gymnasiet går elever med olika så kallade bokstavsdiagnoser eller neuropsykologiska problem. Besöken genomförs med ett flertal extra ledsagare för att ordningen ska kunna hållas.⁴² Klasserna på Skogsgårds Gymnasiet som Mona Johansson tagit till museet består till största delen av första- och andra generationens invandrarungdomar.⁴³ Jag hade möjlighet

³⁹ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006. Piamaria har gett sitt tillstånd till att nämnas med sitt riktiga namn, (7 juni, 2006).

⁴⁰ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

⁴¹ Intervju med Mona Johansson, Skogsgårds Gymnasiet, 2 maj, 2006.

⁴² Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

⁴³ Intervju med Mona Johansson, Skogsgårds Gymnasiet, 2 maj, 2006.

att närvara och observera vid ett av Skogsgårds Gymnasiets besök på stadsmuseet. Det var två klasser från ekonomiprogrammets andra år. Det skulle ha varit cirka 30 elever om alla varit med, men endast 20 av dem deltog. Jag fick även chans att efter besöket samtala med de medföljande lärarna om hur de tyckte att besöket avlöpt.⁴⁴

Mitt arbete med intervjuerna

Ingen av intervjupersonerna tvekade till att ställa upp i studien utan tyckte att ämnet både var intressant och roligt.

Psykologen Annika Lantz som arbetat mycket med intervjuetodik utgår ifrån skillnader i struktureringsgrad för att beskriva vilken typ av kunskap som erhålls genom olika former av intervjuer. Två ytterligheter är den helt öppna intervjun och den mest strukturerade. Den första innebär att intervjuaren ställer en vid och öppen fråga som den tillfrågade fritt kan utveckla sina tankar kring. Den mest strukturerade intervjun är enkäten vilken är en skriftlig utfrågning med fasta frågor och vanligen bundna svarsalternativ.⁴⁵ Mina intervjuer är riktade öppna intervjuer. I den typen av intervjuer beskriver den intervjuade fritt sitt sätt att uppfatta ämnet och resonerar med sig själv och berättar om de sammanhang som hon eller han anser är betydelsefulla för ämnet. Intervjuformen ger fakta som ökar förståelsen för människans subjektiva erfarenheter och den som intervjuar söker följa individens tänkande inifrån. Den riktade öppna intervjuens upplägg består i att en vid fråga belyses med frågeområden och att intervjuaren följer upp med frågor inom områdena. Det som gör att intervjuformen riktad är att respondenten fördjupar sig i det som *intervjuaren* finner meningsfullt.⁴⁶ De intervjuer jag gjort är förutom riktat öppna också strukturerade i den meningen att jag har före intervjun bestämt vad jag vill fråga om och att hela intervjun handlar om det ämnet. Sociologen Jan Trost har skrivit om strukturerade och standardiserade intervjuformer och till viss del är mina intervjuer även standardiserade. Standardisering innebär att frågor och situation är desamma för alla deltagande informanter men han gör en åtskillnad mellan låg och hög grad av standardisering där den höga graden innebär att det helt saknas variation.⁴⁷ I och med att jag endast använt samma frågor vid två av tre intervjuer skulle man kunna benämna att formen har en låg grad av standardisering. Trost menar att de kvalitativa intervjuer som görs i forskningssammanhang vanligen utmärks av hög grad av strukturering och låg grad av standardisering.⁴⁸

⁴⁴ Minnesanteckningar från observation på Stockholms Stadsmuseum 28 april, 2006.

⁴⁵ Lantz, 1993, s. 17.

⁴⁶ Lantz, 1993, s. 18, 21.

⁴⁷ Trost, 2005, s. 19ff.

⁴⁸ Trost, 2005, s. 21.

Intervjun med Piamaria Hallberg tog ungefär 60 minuter medan de två intervjuerna med lärarna tog vardera 30 till 45 minuter. Under arbetet med båda frågeformulären valde jag att dela upp frågorna i respektive fyra avsnitt. Frågorna till antikvarien var uppdelade så här: 1) Bakgrund – Här ställde jag frågor som rörde informantens egen yrkesbakgrund, hur den publika verksamheten på museet fungerar och hur regelbunden kontakten med gymnasieskolor är.⁴⁹ 2) Syfte och förutsättningar – Den röda tråden i dessa frågor var museets syfte med det pedagogiska arbetet och hur den publika avdelningen påverkas av förvaltning och samhälle. 3) Samarbetet – Mina frågor handlade här om marknadsföring och det praktiska samarbetet mellan museet och gymnasieskolor. 4) Framtiden – Jag valde här att ta upp ett par frågor som rörde den förnyade kursplanen för gymnasieskolan som kommer hösten 2007.

Frågorna till lärarna: 1) Bakgrund – Innehöll frågor som rörde informanternas yrkes- och ämnesbakgrunder, hur vanlig kontakten är med museer och sedan mer specifikt hur regelbunden kontakten är med Stockholm Stadsmuseum. 2) Att använda Stockholms Stadsmuseum i undervisningen – I detta avsnitt ställde jag frågor som berörde lärarnas syfte i anslutning till samarbetet med museet, planeringsarbetet kring och resultat av besöken. 3) Samarbetet – Här gällde frågorna hur kontakten med Stadsmuseet uppstått, om det funnits tillgång till fortbildning för lärarna och lärarnas respektive elevernas syn på samarbetet. 4) Framtiden – Jag valde här precis som ovan att ta upp ett par frågor som rörde de förnyade kursplanerna för gymnasieskolan.

Det som främst skiljer sig åt i de båda formulären är de frågor som har att göra med respektive yrkes arbetsuppgifter och det faktum att personerna sitter på varsin sida om samarbetet.

När mitt skrivarbete kom igång fann jag några frågor och svar överflödiga för mitt syfte och har därför valt att utelämna dem.

Jag har valt att i uppsatsen benämna samtliga intervjupersoner vid deras förnamn, för att de på så sätt inte ska förväxlas med de författare som jag löpande hänvisar till och använder mig av. Bandspelare har använts vid två av de tre intervjutillfällena, anledningen till att det inte användes vid den tredje var att jag inte det inte fanns någon tillgänglig. Skillnaden mellan de två första intervjuerna och den sista var således att jag inte kunde ha lika mycket ögonkontakt under intervjun och därmed inte jämförelsevis samma flyt i samtalet. Det är dock inget som jag anser inverkar på mitt slutgiltiga resultat.

⁴⁹ Den publika avdelningen är den instans på museet som arbetar med den utåtriktade verksamheten så som utställningar och undervisning. Information från intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006. Jag kommer att återkomma till den längre fram i uppsatsen.

Jag är medveten om att studiens empiriska del fördelaktigt hade kunnat utökas med fler intervjuer med ytterligare lärare. Den främsta orsaken till att detta inte gjorts är att det under den senaste tiden inte har varit så många gymnasieskolor och besökt stadsmuseet.

Utifrån de svar jag fått under intervjuerna och tillsammans med observationen gjord på Stockholms Stadsmuseum och tidigare forsknings resultat söker jag svar på undersökningens frågeställningar. Jag använder mig av en kvalitativ och tolkande metod. Det perspektiv jag använder mig av är ett inifrånperspektiv. Jag studerar hur Stockholms Stadsmuseum och två utvalda gymnasielärare brukar historia genom att jag frågat dem hur de arbetar och tänker kring ämnet. Därmed blir det deras subjektiva versioner som kommer till tals, vilket gör att jag kommer in på tolkningsläran hermeneutik. Den hermeneutiska metoden handlar om tolkning, och förståelsen av en företeelse är därför centralt i arbetssättet. Olika forskare har intagit skiftande positioner till vad som ska menas med tolkning och förståelse. Vissa menar att så långt det är möjligt handlar det om att leva sig in i människors tankeliv och känslor för att kunna förstå varför de handlar och yttrar sig på ett visst sätt.⁵⁰ Karlsson menar att en av hermeneutikens utgångspunkter är att självförståelsen aldrig är oföränderlig, fullständig och färdig utan hela tiden i en spiralformad process. Bilden enligt detta sätt att se ändras då utifrån kontakt med nya upplevelser och tolkningar av verkligheten.⁵¹ Det är därför viktigt att komma ihåg att undersökningens resultat är grundat på enskilda personers utsagor och åsikter vid tillfället för studiens genomförande.

Muntliga källor

Enligt Knut Kjeldstadli som är professor i modern historia vid universitetet i Oslo kan man använda muntliga källor på två sätt. Antingen använder man de muntliga källorna som ett komplement till exempelvis skriftliga men det går också att använda dem för sig själva.⁵² Mina intervjuer är undersökningens huvudkällor men jag har även varit observatör vid ett besök på museet av en gymnasieklass. Enligt Kjeldstadli ger personers egna berättelser forskare en möjlighet till inlevelse och de förmedlar upplevelser och stämning. Det enklaste och främsta argumentet för muntliga källor är enligt honom att de ger upplysningar som inte finns någon annanstans.⁵³ Exempelvis har ingen av de personer jag intervjuat inför uppsatsarbetet skrivit ner vad de tycker och tänker kring ämnet. Därmed är mitt val av källor och metod given för att undersökningens syfte ska uppnås. Kjeldstadli väljer att nämna två källkritiska kriterier. För det första är ämnet som intervjupersonen berättar om något som ligger tillbaka i tiden vilket gör att personen kan ha glömt skeenden och

⁵⁰ Florén, Ågren, 1998, s. 125f.

⁵¹ Karlsson, 1999, s. 11f.

⁵² Behre, Odén, (red), 1982, s. 96

⁵³ Behre, Odén, (red.), 1982, s. 96

detaljer. En ytterligare tendens till att minnet förändras kring en händelse är att denne låter minnet speglas av de normer och värderingar den har vid tiden för intervjun, istället för att tänka på de värderingar den hade vid den aktuella tiden för skeendet. Det andra källkritiska kriteriet som bör tänkas på är att ett svar kan uppstå i kommunikationen mellan två personer därmed finns risken att både intervjuaren och informanten kan färga svaren. Intervjuarens åsikter eller föreställningar om hur informanten ska svara eller reagera kan styra vilka svar som ges.⁵⁴

Jag anser inte att mitt undersökningsämne är av karaktären att det finns någon risk att intervjupersonerna talat medveten osanning. Men jag har haft i åtanke att det kan ha funnits detaljer som informanterna inte kommer ihåg eller som de medvetet eller omedvetet inte tagit upp.

*

Den nästföljande empiriska delen har jag lagt upp i tre avsnitt som följer undersökningens frågeställningar. I den avslutande delen diskuterar jag undersökningens resultat.

Verkligheten - mer fantastisk än dikten

Den röst som främst kommer till tals i detta avsnitt är Piamaria Hallberg som är förste antikvarie på Stockholms Stadsmuseum. Jag träffade Piamaria under en av Stockholms första vårdagar i slutet av april och vi satt i hennes ljusa kontor med fönster ut mot Götgatan. Museets inriktning gick i Piamarias rum inte obemärkt förbi, en avbild av husen vid Stortorget i Gamla stan mötte mig innan jag intog min plats mitt emot hennes.⁵⁵

Stockholms Stadsmuseum ligger vid Slussen i Stockholm i det "Södra Stadshuset". Byggnaden stod klar redan 1685 och har innan museet flyttade in på 1930-talet inrymt allt från domstol och skola till krog. I museets utställningar kan man följa Stockholms utveckling från en liten medeltida hamnstad till dagens huvudstad.⁵⁶ Museet ägs av Stockholms kommun och verksamheten leds av en Stadsmuseinämnd och en förvaltningschef. Det finns två stora delar inom verksamheten, det är kulturminnesvården som består av arkeologer och byggnadsantikvarier vilka jobbar konkret med kulturmiljövård.⁵⁷ Den andra delen är samlingsavdelningarna som har hand om alla föremål och tavlor. Ytterligare avdelningar är den administrativa avdelningen som arbetar med information, Medeltidsmuseet i Stockholm som ingår i Stadsmuseets verksamhet och slutligen den publika avdelningen. Den sistnämnda avdelningen är den del som är av intresse för undersökningen och det

⁵⁴ Behre, Odén, (red.), 1982, s. 97f.

⁵⁵ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

⁵⁶ Informationsfolder från Stockholms Stadsmuseum.

⁵⁷ Kulturmiljövård är en allmän benämning på sådan offentlig verksamhet som syftar till att skydda, vårda och sprida kunskap om det fysiska kulturarvet. (se NE på Internet, www.ne.se, 2006-05-15)

är även där som Piamaria arbetar. Hon berättade att den publika avdelningen på museet arbetar med att visa och levandegöra historien genom utställningar och undervisning, två delar som Piamaria menar hör väldigt nära ihop.⁵⁸ Ett museums verksamhet kan enligt pedagogen Åsa Folkesson delas upp i fyra funktioner: samla/värna, vårda, visa och forska. Hon hänvisar till 1996 års kulturutredning och kulturproposition när hon skriver att det är viktigt att det råder en balans mellan de delar som rör den inre verksamheten och museets arbete med att visa och levandegöra. Medlet för att nå jämvikt är att ett museum eftersträvar största möjliga förankring i det omgivande samhället.⁵⁹

Avsnittet behandlar undersökningens första frågeställning: Hur ser Stockholms Stadsmuseums syfte och verksamhet ut när det gäller arbetet med gymnasieskolan? Frågan handlar om att göra sig en bild av hur det praktiska samarbetet mellan museet och gymnasieskolor ser ut. Mitt mål med frågan är att belysa vilken historia som brukas och på vilket sätt.

I stadsmuseets pedagogiska policydokument går det att läsa under rubriken ”Mål och åtaganden för den publika verksamheten [...]” att ett av de främsta målen är ”att levandegöra Stockholms historia, stockholmarnas liv och andra aspekter av staden och det urbana livet”.⁶⁰ Det som här är formulerat som ett mål är också det som Piamaria under intervjun formulerade som Stadsmuseets syfte när det gäller samarbetet med gymnasieskolor och således med alla skolans nivåer.⁶¹ Målet ska följaktligen uppnås dels genom utställningar och stadsvandringar men också genom undervisning.⁶² Den undervisning museet syftar på riktar sig till samtliga grupper av besökare men det som är av intresse här är den undervisning riktad till gymnasieungdomar. Stadsmuseet erbjuder fyra olika typer av aktiviteter till gymnasieskolor: Utställningarna *Design: Stockholm* och *En tidsresa – Stockholm under 750 år*, Stadsvandringar i olika delar av staden, Faktarummet som är museets forskarsal där elever kan arbeta med egna forskningsuppgifter och *Stockholmskällan* som är en databas med information för dem som vill uppleva och lära om Stockholms historia.⁶³ När jag ställde Piamaria frågan hur länge stadsmuseet arbetat med pedagogisk verksamhet svarade hon att

⁵⁸ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006, www.stadsmuseum.stockholm.se 2006-04-19, klicka dig till ”Stadsmuseiförvaltningen”, informationen finns under fliken ”Organisation”.

(<http://www.stadsmuseum.stockholm.se/forvaltningen/forvaltningen.php?kategori=4>)

⁵⁹ Folkesson, 2000, s. 20 ingår i Aronsson, m fl, (red.), 2000.

⁶⁰ Stockholms Stadsmuseums pedagogiska policy hämtad från www.stadsmuseum.stockholm.se 2006-04-19, klicka dig till ”Stadsmuseiförvaltningen”, dokumentet finns under fliken ”Verksamhetsdokument”, ”Stockholms Stadsmuseums pedagogiska policy”

(<http://www.stadsmuseum.stockholm.se/forvaltningen/media/pdf/pedagogiskpolicy.pdf>).

⁶¹ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

⁶² Stockholms stadsmuseiförvaltnings verksamhetsplan 2006 hämtad från www.stadsmuseum.stockholm.se 2006-04-19, klicka dig till Stockholms Stadsmuseiförvaltning, dokumentet finns under fliken ”Verksamhetsdokument”.

⁶³ www.stadsmuseum.stockholm.se, 2006-04-24, informationen finns under fliken ”Barn och skola” klicka sedan vidare till ”Gymnasiet”. (<http://www.stadsmuseum.se/barnskola.php?artikel=10>). Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

det alltid varit väldigt tydligt att barn och ungdomar är en viktig målgrupp för museet. Hon menar att barn- och skolungdomar är en av deras absolut viktigaste målgrupper och att de främst arbetar med grundskolan.⁶⁴ Historikern Per-Ola Jacobson har skrivit i samband med studien om Kalmar Läns Museums historieförmedlande att målsättningen med läns museet är att göra barn och ungdomar delaktiga i den närliggande historien. Jacobson skriver att syftet med ett aktivt deltagande i den egna historien är att det ska ge en historisk identitet och förankring.⁶⁵ Hooper-Greenhill har tittat på hur stor del av besökarna på Storbritanniens museer och gallerier som består av grupper från skolan. Hon har kommit fram till att den största gruppen som använder sig av museer i utbildningssyfte är just olika skolgrupper.⁶⁶ Kontakten mellan Stockholms Stadsmuseum och just gymnasieskolor har kommit mer på senare år och enligt Piamaria är det så att om skolor överlag väljer att ta kontakt med museet så beror det väldigt mycket på lärarna. För att få fram ett jämförande perspektiv frågade jag om hon skulle säga att det funnits någon blomstringsperiod i kontakten med gymnasieskolor. Jag undrade också om det kan gå mode i att använda museer i undervisningen. Piamaria svarade att på den tiden då det fanns en skolförvaltning var det väldigt tydligt att det var en blomstringsperiod, det var nämligen då föreskrivit att alla grundskolklasser skulle komma till museet två gånger om året. Hon berättade att museet fick ett schema i början på varje termin med vilka skolor som kom vilka dagar och att det varje dag kom skolklasser på besök. Piamaria tycker att det var väldigt bra. Hon fortsatte med att förklara att det på den tiden var mycket mer tydligt och konkret. Idag marknadsför sig stadsmuseet via annonser, foldrar, olika utskick och på de sista åren har Internet blivit en viktig del i deras ansikte utåt. De har även kontakt med journalister som får i uppdrag att skriva om olika visningar och nyheter på museet och det hålls pressvisningar inför nya utställningar. Varje termin gör museet utskick till alla Stockholms skolor, en typ av utskick till låg- och mellan stadielärare och en annan till högstadie- och gymnasielärare. På frågan om det kan gå mode i att använda museum i undervisningen menar Piamaria att det är möjligt men hon betonar återigen vikten av lärarens personliga intresse för historia och museet. Hon tog även upp den ekonomiska aspekten att det nu kostar för skolklasser att besöka museet, när skolförvaltningen stod för arbetet var det gratis. Piamaria pekade också på funktionen med att skolans tidigare kursplaner var mer styrande och att både lärare och utomstående visste när årskurserna skulle läsa om till exempel stormaktstiden. Idag, fortsatte Piamaria, kan lärare och den enskilda skolan själva välja när de olika epokerna ska läsas vilket gör att museet i förväg inte vet

⁶⁴ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum 25 april, 2006.

⁶⁵ Jacobson, 2000, s. 27 ingår i Aronsson, m fl, (red.), 2000.

⁶⁶ Hooper-Greenhill, 2000, s. 104.

var eleverna befinner sig i historieläsningen. Detta kräver mer flexibilitet från den publika avdelningens sida.⁶⁷

För att få reda på hur samarbetet mellan stadsmuseet och gymnasieskolor praktiskt fungerar ställde jag frågan: Hur mycket tar ni del av och hänsyn till läro- och kursplaner och skolors egna behov och önskemål när ni utvecklar utställningar och vandringar? När det gäller utställningar på museet har de strukturerade teman och tankar som de använder sig av men de använder också hela staden i sitt arbete. Piamaria förklarade att de försöker rikta sig efter lärarnas önskemål och hon tar som exempel upp att om en lärare ringer och säger att de är mest intresserade av 1700-tal då levererar museet det. Återigen betonade Piamaria att läraren är den viktigaste personen för att det ska bli bra och vet läraren vad den vill då är det väldigt lätt att jobba anser hon.⁶⁸ I 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) står det att i skolans uppgifter ingår det att förtrogenhet med Sveriges kultur, kulturarv och historia ska befastas och att undervisningen ska ge ett historiskt perspektiv. Det historiska perspektivet ska utveckla beredskapen inför framtiden, förståelsen för kunskapers relativitet och förmågan till dynamiskt tänkande.⁶⁹ I kursplanen för historieämnet på gymnasienivå går det att läsa att historiestudierna bland annat ska kretsa kring kronologisk grund och inriktas på historiska begrepp, historiska förlopp, personer som är av särskild betydelse för förståelsen av vårt kulturarv, olika slags historiesyn och källkritisk träning.⁷⁰ Piamaria förklarade att de alltid brukar läsa läroplanen och att hon själv och de som arbetar med den pedagogiska verksamheten tänker mycket på skolbarn under arbetets gång.⁷¹ Hooper-Greenhill betonar vikten av att museipedagogerna läser och använder sig av läro- och kursplaner. Hon menar att skolor inte har någon användning för museum om dessa inte ger guidningar och utställningar i det som studeras.⁷² Piamaria berättade att en del utställningar är mer riktade än andra, som exempel gav hon den välbesökta utställningen om 1800-talet som är direkt riktad till högstadieungdomar. Hon menar att det ofta är så att om det passar för barn är det lika roligt för vuxna.⁷³ Museum har inte alltid möjlighet att arbeta med riktade utställningar och Hooper-Greenhill menar att det främst är förbehållet kommunala museum och museum som ställer ut historia. Hon skriver att ett sådant arbete är mycket tidskrävande och fordrar kommunikation och kunskap i vad besökare vill ha.⁷⁴ Sandström menar att kunskapsförmedling på museer för många är lika med glasmontrar med gamla

⁶⁷ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockolms Stadsmuseum 25 april, 2006.

⁶⁸ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockolms Stadsmuseum 25 april, 2006.

⁶⁹ Lpf 94, s. 46f, 49, 53.

⁷⁰ ”Kursplan för ämnet Historia” www.skolverket.se 2006-04-03. Jag betonar att jag kort sammanfattat mål och innehåll från samtliga kurser inom ämnet.

⁷¹ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockolms Stadsmuseum 25 april, 2006.

⁷² Hooper-Greenhill, 2000, s. 165.

⁷³ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockolms Stadsmuseum 25 april, 2006.

⁷⁴ Hooper-Greenhill, 2000, s. 87.

föremål placerade i kronologisk följd. Trots att den kronologiska ordningen inte är en nödvändighet tycks museerna följa de pedagogiska trender som gäller i skolans värld och alltså är många utställningar kronologiskt ordnade istället för tematiskt.⁷⁵

Jag hade möjlighet att under arbetet med undersökningen få följa med en gymnasieklass från Skogsgårds Gymnasiet vid ett besök på stadsmuseet när de besökte utställningen om 1800-talet. Besöket startade högst upp i museibygnaden i en föreläsningssal där eleverna satt i seminarieform. Guiden började med att fråga eleverna om de visste vad besöket skulle handla om, först svarade några nej men sedan var det någon som svarade ”industrialismen”. Guiden fortsatte med att berätta om vad besöket skulle handla om, och det var delvis industrialismen, närmare bestämt Stockholms utveckling under sekelskiftet 1800/1900. Redan från start, vilket fortsatte under hela besöket blandade guiden sitt berättande med att ställa många frågor till eleverna och flera utav dem svarade och de flesta såg intresserade ut. 1800-talsutställningen består grovt räknat av tre delar. *Människor kring en verkstad - Stockholm 1897, Folkskolan* och som besökare får man i slutet av utställningen också chans att gå in i två så kallade *spisrum* för att se hur en bostad under 1800-talet kunde se ut. Guiden återknöt hela tiden till det som tidigare sagts dels av henne själv men också av eleverna. Guiden valde att till stor del knyta an till ”den lilla människan” och berättade exempelvis om vikten av ved för uppvärmning och hur farligt det var att arbeta i de tidiga industrierna. Ytterligare använde hon sig av det pedagogiska greppet att knyta an till hur det ser ut i dagens samhälle för att på så sätt kunna se likheter och skillnader mellan det förflutna och dagens Stockholm.⁷⁶ Sandström skriver i samband med historia på museum att endast visa hur det var förr är inte nog. Hon menar att museer i dag vill vara samhällsrelevanta och att de tar fasta på aktuella frågor. Exempelvis tar hon upp att museer gärna vill att människor ska komma till museet och få historiska perspektiv på sådant som flyktingproblematik och tonårsproblem. Det blir särskilt tydligt i den del av museernas verksamhet som vänder sig till skolor.⁷⁷ Utställningen rörande skolan på 1800-talet fick samtliga elever att bli aktiva med att svara på frågor och att tycka till om ämnet och det märktes tydligt att det var något som de kunde förknippa med sin egen vardag. Folkskoleutställningen är uppbyggd såsom en gammal skolsal och att eleverna kunde sitta ner i de gamla skolbänkarna och bli en del av den historiska miljön hjälpte säkerligen till.⁷⁸ Möjligen skulle Sandström kalla det ”en typisk museipedagogisk anda” som innebär att besökarna får göra, känna och smaka på det förflutna.⁷⁹

⁷⁵ Sandström, 2005, s. 97.

⁷⁶ Minnesanteckningar från observation på Stockholms Stadsmuseum 28 april, 2006.

⁷⁷ Sandström, 2005, s. 99.

⁷⁸ Minnesanteckningar från observation på Stockholms Stadsmuseum 28 april, 2006.

⁷⁹ Sandström, 2005, s. 75, se även Ehn, 1986, s. 25.

I samband med museets praktiska arbete kring utställningar talade Piamaria om att museet dels har fasta utställningar och där guidningen ändras efter vilken grupp som är på besök men att de också har en del tillfälliga utställningar. Utställningen *Design: Stockholm* är ett exempel på en tillfällig utställning som sattes upp i samband med att det var det designår 2005. Den har varit och är fortfarande välbesökt av just gymnasieklasser. Ibland är det lärare som hör av sig och har önskemål om teman eller epoker och ibland har museet hittat något nytt roligt material som de gör en utställning kring. Hösten 2006 öppnas en utställning om döden vilket är en idé som kommer från museet. Piamaria lägger till att det dessutom kan vara så att något visst ämne är på modet vilket kan hjälpa till i valet av ämne.⁸⁰

Vilka historiska epoker och teman är då främst representerade i stadsmuseets utställningar och hur väljer man ut vilket skeende och vilken kunskap som ska förmedlas? Piamaria beskrev att det lätt blir att det är Stockholms stora expansionsperioder 1600- och 1800-talen som skildras, vilka är viktiga perioder i stadens historia. Hon fortsatte med att berätta att museet för några år sedan gjorde en stor och lyckad utställning om 1700-talet, som stod i nio år. Anledningen till den utställningen var att Piamaria och hennes kollegor märkt att gymnasieprogrammen inte läste så mycket svenskt 1700-tal och de tyckte därför att det behövdes en insats på det området.⁸¹ Således ett exempel på när museet arbetar med att bredda kunskaperna utanför det som efterfrågas och föreskrivits i läro- och kursplaner och av lärare. Vilka kunskaper är det då som förmedlas? Piamaria ser på stadsmuseet som förmedlare av kulturhistoria. Museet försöker ha en så bred syn på staden som möjligt, målet när de till exempel är ute och stadsvandrar är att de ska tala om och se till dem som bott i husen vilket gör att det både blir social- och politisk historia. Piamaria pekade på att det som är roligt att berätta om och roligt för besökaren att höra om är historiens människor i alla åldrar. Hon avslutade sitt svar med att ”Verkligheten är ju oftast mer fantastisk än dikten”.⁸²

När det handlar om museer och deras besökare så är kunskapsförmedlingen en stor och viktig del. Sandström skriver dock att det förmodligen inte finns ett enda museum som nöjer sig med att bara förmedla kunskap. Utan det finns också en ambition av att underhålla människor, få dem att umgås och uppleva nya saker. Hon menar också att det gått en trend mot upplevelse och underhållning och att museer strävar efter att hitta nya former för historieförmedling.⁸³ Hooper-Greenhill skriver att det under det gångna årtiondet skett en markant förändring inom musei- och gallerisfären runt om i hela världen. Hon menar att museer har ändrats från att ha varit statiska förvaringsplatser till aktiva lärande- och underhållningsmiljöer. Baserat på de senaste årens

⁸⁰ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum 25 april, 2006.

⁸¹ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

⁸² Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

⁸³ Sandström, 2005, s. 97f, 100.

utveckling anser Hooper-Greenhill att utvecklingen kommer att fortsätta växa under de kommande åren. Men hon betonar också att museerna inte endast handlar om underhållning utan att man mer ska se det som en utbildningsmetod.⁸⁴ Piamaria svarade på frågan om hur museet ser på sin roll som kunskapsförmedlare med att det är just vad de är - kunskapsförmedlare. Hon hänvisar till Danmark där de som arbetar på museer benämner sig som förmedlare vilket Piamaria tycker är ett bra uttryck. När det gäller skolklasser handlar det dels om att förmedla kunskap men framförallt att förmedla och väcka ett intresse så att de kommer tillbaka anser hon.⁸⁵ När museipersonalen i studien kring Kalmar Läns Museum tillfrågades om ordet förmedling, menade de att det låter alltför ensidigt. Författarna formulerar dock att museet ägnar sig åt att förmedla kunskap om och bilder av historien till barn och ungdomar. Det går att läsa att det för Kalmar Läns Museum är viktigt att eleverna ska få perspektiv på sin egen tillvaro och se att det finns alternativa sätt att handla, värdera och tänka.⁸⁶ Även Hooper-Greenhill menar att museum i grunden har en utbildningskaraktär och att de syftar till att erbjuda kunskap och erfarenhet.⁸⁷

Bohman som skrivit om vad som händer med historien när den ställs ut på museum skriver att museum inte bara visar historia. Han menar att museer aktivt bidrar till att för allmänheten definiera vad som är historia.⁸⁸ När jag ställer frågan om stadsmuseet ser sig själva som historieproducenter svarade Piamaria att de inte är ute efter att ge någon sanning och att det forskas i de perioder och teman som ställs ut. Piamaria menar att museet har fördelen att vara begränsade till Stockholm och att de försöker få fram absolut så mycket fakta som möjligt.⁸⁹ En stor del av den historia som förmedlas på museum har enligt Sandström moraliserande inslag. För hundra år sedan skulle besökarna fostras till patriotism medan de nu ska fostras till empati och jämlikhet.⁹⁰ Museets ansvar att fostra medborgare anser Piamaria vara förlegat hon tror mer på att man ska väcka intresse. Hon klargjorde att det är av större vikt att folk vet att museet finns och att besök kan göras för att både få och söka information.⁹¹

⁸⁴ Hooper-Greenhill, 2000, s. 1f, 30, 140.

⁸⁵ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

⁸⁶ Jacobson, Larsson, 2000, s. 51 ingår i Aronsson, m fl, (red), 2000.

⁸⁷ Hooper-Greenhill, 2000, s. 140.

⁸⁸ Bohman, 1997, s. 37.

⁸⁹ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

⁹⁰ Sandström, 2005, s. 99f.

⁹¹ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

Historieämnet blir levande

Strävan efter att levandegöra historia är inget nytt och såväl i Sverige som i andra länder finns i dag museer som arbetar med att ge liv åt historien för barn och ungdomar. Många museer både i Sverige och ute i Europa och världen arbetar med att skapa utställningar för barn- och skolungdomar med syftet att ge möjlighet till inlevelse och perspektiv.⁹² Avsnittet ska handla om undersökningens andra frågeställning: Vilka är de positiva resultat som intervjupersonerna ser i samarbetet mellan museum och skola? Jag är således ute efter att göra mig en bild av vad samarbetet ger för tillskott i undervisningen och till eleverna.

I samtliga intervjuer ställde jag frågor som berörde resultaten av att använda museer i undervisningen. Piamaria på Stadsmuseet anser att varje stockholmskt skolbarn någon gång under skoltiden bör besöka museet. Hennes uppfattning om hur utställningar tas emot av eleverna är att när det väl kommer dit och har ”stått och blängt” på guiden ett tag så tycker de att det är ”skitkul”. Det märks på eleverna att det ofta tycker att det är roligare än vad de trodde att det skulle bli, förklarade Piamaria. Det är sällan hon har upplevt ett besök när eleverna är helt uttråkade.⁹³

Karina från Viola Gymnasiet berättade att hon är övertygad om att elevernas kunskap blir mer breddad i och med att de kan hänga upp saker konkret och att de får chans att visualisera det förflutna. Hon menar att historien blir förankrat på ett annat sätt när eleverna bland annat får möjlighet att känna på föremålen. Många av Karinas elever har svårt att ta till sig en text och att komma ihåg vad de läst. Det finns även de som har svårt med att läsa överhuvudtaget. Ett museibesök brukar därför fungera väldigt bra och efter Karinas och klassens senaste besök var hon väldigt nöjd. Hon berättade för mig att eleverna pratade och berättade om besöket efteråt och hon menar att det är alltid ett gott tecken. Eleverna hade sagt att det varit bra på museet och att det varit spännande. Karina berättade att många gånger kan eleverna vara väldigt positiva till att komma ut och hon tog upp att en del i det positiva med att gå till ett museum är personalen, som verkligen kan ämnet. Hon uttryckte att de har ämnet i sin hand och att de kan entusiasmera. På det sättet menar Karina att man som lärare får ämnet levande för eleverna.⁹⁴ Erika Larsson menar att historia kan verka identitetsskapande, något som också gäller den historia som upplevs. Hon skriver också att det tilltalande i att arbeta med museer i kunskapssökandet är gemenskapen med andra människor och att det går att se historia som ett sätt att umgås.⁹⁵

⁹² Larsson, 2000, s. 22f, ingår i Aronsson, m fl, (red), 2000, Hooper-Greenhill, 2000, se bl a s. 10.

⁹³ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

⁹⁴ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

⁹⁵ Larsson, 2000, s. 26 ingår i Aronsson, m fl, (red), 2000. Erika Larsson som skrivit artikeln är samma Erika, nu Sandström, som skrivit avhandlingen *På den tiden, i dess dagar föreställningar om och bruk av historia vid*

Mona på Skogsgårds Gymnasiet är mycket positiv till att använda museer i undervisningen och menar även hon att det handlar om att uppleva historien. Ett av de positiva resultaten enligt henne är att eleverna kommer ihåg mer. När jag frågade Mona vad hennes elever tycker om att åka på museer i undervisningen svarade hon att det är väldigt olika, men att även om de först ”gnäller” så tycker de att det är roligt.⁹⁶ Hooper-Greenhill presenterar att progressiv teoribildning kring didaktik alltid har visat på att vi lär oss genom att vara involverade och engagerade i ämnet och att vi har roligt under tiden. Att undervisning syftar till att eleverna ska lära sig ett ämne genom att utöva det praktiskt har visat sig genom att klasser besöker industrier, shopping centrum och museum.⁹⁷

Jag talade med Piamaria om vad det är som gör att resultatet av ett museibesök blir lyckat. Hon menar att det till mycket beror på lärarna och att de är väldigt viktiga för att besöket ska bli givande. Det beror också på vilket sätt eller hur mycket eleverna är förberedda. Det är alltid mycket lättare att prata om något om de redan är lite inne på ämnet i tankarna, anser Piamaria. Hon berättade att museiguiderna har som mål att försöka skapa en dialog med eleverna, få respons och att få igång en diskussion.⁹⁸ Hooper-Greenhill presenterar två typer av kommunikativa roller i lärandet, ”distance-learning” och ”face-to-face teaching”.⁹⁹ Den första innebär envägskommunikation som verkställs inom museiverksamheten genom att museet publicerar och producerar skriftlig och digital information, ger utställningar och i vissa fall innehar ett offentligt bibliotek.¹⁰⁰ Stockholms Stadsmuseum har som ovan nämnts arbetat fram databasen *Stockholmskällan* som ger information till dem som vill uppleva och lära om Stockholms historia. De har även det som de kallar Faktarummet dit elever och andra besökarna kan komma och söka information. ”Face-to-face teaching” visar sig exempelvis genom guidade och dramatiserade visningar och workshops.¹⁰¹

När jag var med och observerade vid ett av Skogsgårds Gymnasiets besök på Stadsmuseet samtalande jag efter besöket med de två lärare som var med. Det var jättenöjda både med utställningarna och med guiden. De berättade att syftet med besöket var Stockholms stads utveckling och att temat är integrerat mellan skolämnena svenska och historia. Lärarna sa att det var snopna över att elever verkade kunna så mycket, vilket märktes när guiden ställde direkta frågor.¹⁰² Jag tror mig kunna säga att det som delvis gjorde att eleverna kunde visa sina kunskaper var att eleverna fick visuellt och fysiskt uppleva hur det kunde kännas att befinna sig i det förflutnas. De

Medeltidsveckan på Gotland och Jamtli historieland, 2005, där hon bland annat kommer fram till att historia är ett lätt sätt att umgås. (Se Sandström, 2005, s. 190f.)

⁹⁶ Intervju med Mona Johansson, Skogsgårds Gymnasiet, 2 maj, 2006.

⁹⁷ Hooper-Greenhill, 2000, s. 114.

⁹⁸ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

⁹⁹ Hooper-Greenhill, 2000, s. 142.

¹⁰⁰ Hooper-Greenhill, 2000, s. 142f.

¹⁰¹ Hooper-Greenhill, 2000, s. 143.

¹⁰² Minnesanteckningar från observation på Stockholms Stadsmuseum, 28 april, 2006.

kunde därför lättare plocka fram den kunskap som de läst i ämnet. Jag menar att utställningen lockade fram kunskap som tidigare kanske av eleverna ansetts tråkig eller onyttig. Min slutgiltiga uppfattning av besöket är att eleverna verkade tycka att det var roligt och intressant.

Stockholms Stadsmuseum i historieundervisningen

Det är undersökningens tredje och sista frågeställning som nu ska behandlas. Varför har undersökningens lärare valt att använda sig av Stockholms Stadsmuseum i historieundervisningen?

Med denna fråga vill jag belysa hur lärarnas tankar och arbete kring att bruka den historia som finns på museet i undervisningen ser ut.

Karinas elever från Viola Gymnasiet har varit och besökt Stadsmuseet i flera olika sammanhang. Besöket i år skedde i samband med ett temaämne som ligger i något som de på skolan benämner ”Tema-torsdag” där bland annat ämnet kulturhistoria ingår. Temat just nu är Stockholm. Karina berättade att de vände sig till Stockholms Stadsmuseum dels för att de ville komma åt stadens historia och dels för att få bra, sorterad och ordnad ämneskunskap levererad. Det var lärarnas eget initiativ att besöka Stadsmuseet med eleverna. Karina sitter i ett arbetslag som har i uppgift att driva ”Tema-torsdag” och i sin tur ”Tema-Stockholm” framåt och förslaget att besöka Stadsmuseet kom direkt ifrån laget. Karina har alltid i samma utsträckning använt sig av museer i undervisningen. Hon anser att man kan få bra kunskaper och information från museer.¹⁰³

Mona på Skogsgårds Gymnasiet berättade att hon alltid varit intresserad av Stockholm beroende på hennes intresse för arkitektur och hennes familjs och släkts historia i staden. Stadsmuseet har då varit en given plats att besöka i samband med historieundervisningen och hon har använt både Stadsmuseet och andra museum i undervisningen under alla sina yrkesår som lärare. Det har helt varit Monas eget initiativ att besöka museet och från början var det ouppmärksammat och ibland ifrågasatt från skolledningshåll. Det har förändrats till det positiva genom åren menar hon. Skogsgårds Gymnasiet besöker Stadsmuseet en gång per läsår och klass. Mona förklarade att hon använder sig av museet även om hon inte går dit. Hon har varit där så mycket att hon lärt sig en del genom åren, och återanvänder deras kunskaps från både deras stadsvandringar och deras utställningar i undervisningen på plats i skolan. När jag frågade Mona angående blomstringsperioder i att använda museet i undervisningen hänvisade hon till en tid då det både fanns en mycket drivande museipedagog på Stockholms Stadsmuseum och till den tid då

¹⁰³ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

skolförvaltningen verkade för museibesöken.¹⁰⁴ Samma tidsperiod som antikvarien Piamaria talade om när frågan om blomstringsperiod kom upp.

Jag ställde frågan vad syftet är med att använda Stockholms Stadsmuseum i historieundervisningen. Karina svarade att syftet med att använda Stadsmuseet i samband med ”Tema-torsdag” och ”Tema-Stockholm” var för att få den historiska delen. Karina förklarade att de elever hon arbetar med är väldigt mycket ”här och nu” och även när de tänker på staden är det ”här och nu”. Hon menar att det förflutna också behövs för att få eleverna att förstå samband och Karina anser att samband är bakåt i tiden. Hon fortsatte med att prata om elever med dåligt tidsbegrepp och att det i de situationerna är väldigt viktigt att just trycka på historien och göra ett museibesök.¹⁰⁵ Karlsson beskriver i sin artikel en dubbelhet som ligger inom ämnet historia. För det första att det finns poänger i att historien framställs både som kontinuitet och som förändring. För det andra att historien dels kan stå fast och berätta om varför det blivit som det blivit och dels kan historien ge upphov till föreställningar om att allt inte måste vara som det är.¹⁰⁶ Mona som arbetar på ett gymnasium där flertalet elever är första- och andragenerationsinvandrare menar att det är en viktig del i integrationen att läsa om Stockholm. Syftet är att dels få kunskap om Stockholms historia men också hur det ser ut i dag och hur det kan se ut i framtiden. Hon tycker i och med sitt eget intresse och den kunskap som ett besök ger eleverna att det är underbart att hitta tillfällen då det går att använda museet i undervisningen.¹⁰⁷ En viktig del i interkulturell undervisning är att eleverna ska konfronteras med andra tankar och kunskaper för att på så sätt kunna bearbeta den egna etniciteten och i sin tur förstå andra kulturer bättre.¹⁰⁸

Hur fungerar det när man som lärare planerar och arbetar med ett besök på Stadsmuseet? Karina talade om att de alltid förbereder eleverna innan besöket och i och med deras funktionshinder är det även av stor vikt för den dagliga verksamheten att de vet vad som kommer. Hon talade om att efterarbetet är en del som man ofta är bättre eller sämre på och att hon ser sig och sina kollegor som bättre på det. Besöket ligger också hela tiden med när de jobbar vidare på plats i skolan och att de då hänvisar till de utställningar de varit och tittat på. Att hela tiden knyta an till besöket i efterhand menar Karina är viktigt del i undervisningen.¹⁰⁹

Även Mona förbereder sina elever inför museibesöket och hon anser att de måste ha förkunskaper för att få ut så mycket som möjligt av besöket. Hon tar även tillfället i akt innan

¹⁰⁴ Intervju med Mona Johansson, Skogsgårds Gymnasiet, 2 maj, 2006.

¹⁰⁵ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

¹⁰⁶ Karlsson, 2004, s. 27 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

¹⁰⁷ Intervju med Mona Johansson, Skogsgårds Gymnasiet, 2 maj, 2006.

¹⁰⁸ Minnesanteckningar från seminarium på Kompletterande lärutbildningen Södertörns Högskola den 21 januari 2005.

¹⁰⁹ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

besöket ska ske för att gå runt med eleverna i det närliggande området för att eleverna på så sätt ska få en förankring i staden. Andra förberedelser som Mona berättade om är elevernas uppgifter i samband med besöket. Dessa kan skifta mellan att bestå av exakta uppgifter som ska utföras och att eleverna ska ha ett antal frågor ”i bakhuvudet”. Ibland forskar eleverna om det aktuella ämnet före ett besök. Hon betonade också att eleverna alltid måste anteckna under besöket.¹¹⁰ Karina berättade att eleverna ibland har uppgifter med sig som ska göras på museet och ibland inte. Hon har aldrig efterfrågat några elevuppgifter från museet men ibland före besöket talat med guiden och efterfrågat något speciellt som hon eller han ska ta upp.¹¹¹ Jag talade även med Piamaria på Stadsmuseet om hur det fungerar med elevuppgifter. Hon svarade att för några år sedan var väldigt vanligt att museet tillhandahöll arbetsuppgifter. Men att det sedan blev omodernt, hon minns att det var en period då det skulle göras uppgifter och som senare skulle redovisas för klasskamraterna. Piamaria berättade att en del lärare, under den tiden då museet hade mycket arbetsuppgifter, började ifrågasätta och tycka att det var bättre att museipersonalen som satt inne med all information skulle berätta om utställningen istället. Piamaria sa med ett leende att ”Pedagogik går i vågor”. Hon fortsatte med att säga att det snart börjar bli dags med uppgifter igen. Piamaria tycker inte att det ena är bättre än det andra utan det handlar mer om hur klassen är van att jobba.¹¹²

Kontakten med museet inför Viola Gymnasiet senaste besök på Stockholms Stadsmuseum tog Karina. Hon berättade att de i arbetslaget suttit och funderat hur de skulle lägga upp det kommande temat och Stadsmuseet kom på tal. Karina tog kontakt och ringde och kollade hur och när de kunde komma och vad det kostade. Hon efterfrågade då museets permanenta utställning *En tidsresa – Stockholm under 750 år*. Syftet var att eleverna skulle lära sig om Stockholms framväxt.¹¹³

När det gäller Stadsmuseets information till Stockholms skolor är både Karina och Mona mycket positiva. Karina menar att information kommer kontinuerligt och att den berättar om vad det som ställs ut för tillfället och vilka elevkurser det passar.¹¹⁴

¹¹⁰ Intervju med Mona Johansson, Skogsgårds Gymnasiet, 2 maj, 2006.

¹¹¹ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

¹¹² Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

¹¹³ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

¹¹⁴ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006, Intervju med Mona Johansson, Skogsgårds Gymnasiet, 2 maj, 2006.

Resultat

Mitt syfte med undersökningen är att belysa på vilka sätt det i historieundervisningen på gymnasiet går att bruka den historia som finns på Stockholms Stadsmuseum. För att styrka mina resultat använder jag mig av Karlssons klassificering av olika historiebruk. Han har skapat en modell som visar på vilka behov som finns, hur historien används, vilka som är brukare och vilken funktion det blir av resultaten. Jag kommer nu att diskutera kring hur undersökningens deltagare brukar historien på Stockholms Stadsmuseum och placera in studiens deltagare i den givna modellen.

Stockholms Stadsmuseums historiebruk

Undersökningens första del behandlar hur museets personal i den utåtriktade verksamheten gentemot gymnasieskolor brukar historien som finns på Stadsmuseet. Ett av Stadsmuseets mål och även det mål som antikvarien Piamaria betonat är att museet ska levandegöra Stockholms historia.¹¹⁵ Jag använder mig av Karlssons termer när jag nu säger att behoven som ligger bakom det föreskrivna målet är att illustrera och att offentliggöra det förflutna och till viss del att göra det kommersiellt. Dessa föregås av behoven av att upptäcka och rekonstruera. Museet bedriver egen historisk forskning men använder sig även av tidigare forskares arbete. Att upptäcka och rekonstruera historia hamnar inom det vetenskapliga bruket. Upptäckten av nya historiska dokument består av ett källkritiskt arbete utfört av professionella historiker och blir i sin tur användbart för en rekonstruktion. Upptäckt och forskning går ut på att tolka historiska fakta vilket görs utifrån den samtid och kunskapstradition man lever i. Verifiering och tolkning är de funktioner som Karlsson har kopplat till behoven att upptäcka och rekonstruera.¹¹⁶ I samband med denna typ av bruk talar Aronsson om begreppet *återbruk* beroende på att redan identifierade händelser och miljöer sätts in i samtida sammanhang.¹¹⁷ Jag anser även att begreppet går att använda på de bruk som jag närmast kommer att ta upp.

Genom att museet har behoven av att illustrera, offentliggöra och debattera historien hamnar de inom det politiskt-pedagogiska bruket. Enligt mig ligger tyngdpunkten på det senare. Karlsson menar att den pedagogiska aspekten handlar om en transportsträcka mellan då och nu där historien kan betraktas som ett skafferi ur vilket man tar olika tårtbitar.¹¹⁸ Resultatet blir att historien fungerar som ett instrument i det pedagogiska arbetet. Museet ger en bild av det förflutna genom sina

¹¹⁵ Stockholms Stadsmuseums pedagogiska policy hämtad från www.stadsmuseum.stockholm.se 2006-04-19, klicka dig till "Stadsmuseiförvaltningen", dokumentet finns under fliken "Verksamhetsdokument", "Stockholms Stadsmuseums pedagogiska policy" (<http://www.stadsmuseum.stockholm.se/forvaltningen/media/pdf/pedagogiskpolicy.pdf>).

Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

¹¹⁶ Karlsson, 1999, s. 58.

¹¹⁷ Aronsson, 2004, s. 75.

¹¹⁸ Karlsson, 2004, s. 63 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

utställningar och stadsvandringar och levandegör därmed historien. Piamaria förklarade att museets personal också är ute efter att få en dialog med eleverna som är på besök och att ställa frågor på ett sådant sätt att en diskussion kommer igång.¹¹⁹

Piamaria anser att deras arbete handlar om att väcka ett intresse och visa att museet finns tillgängligt för den som söker kunskap.¹²⁰ Jag placerar museet inom behovet av att öka historiens värde vilket Karlsson menar är ett kommersiellt bruk.¹²¹ Stockholms Stadsmuseums publika avdelning är beroende av sina kunder för att kunna fortsätta sin verksamhet. De behöver därför arbeta för att de ska få besökare vilket bland annat görs genom reklam och media och årliga utskick till skolorna. Hooper-Greenhill menar att museipersonal inte skulle anses professionella av varken stat eller skolor om kunskap i det som efterfrågas inte innehas och erbjuds. Hon anser också att inget företag lyckas om inte ledningen vet vilka som efterfrågar dess produkter och tjänster.¹²² I ett kommersiellt bruk är det vanligt att man använder sig av historiska händelser eller teman som talar till människors känslor.¹²³ Piamaria berättade om en till hösten kommande utställning som behandlar döden som jag skulle vilja säga är ett tema som tilltalar människors intresse och känslor inför det mytiska och fördolda.¹²⁴

Karlsson menar att om man som historiedidaktiker vill analysera en historieprodukts användning för förmedlande uppgifter, som det handlar om här, måste man studera vem som beställt, producerat och förmedlat produkten och för vem den är avsedd.¹²⁵ Bohman har forskat om hur museer bidrar till att för allmänheten definiera vad som är historia. Han anser att det är viktigt att studera denna, som han väljer att kalla påverkanprocess. Bohman menar att historia är ett instrument som används mer eller mindre medvetet och att museer spelar en roll vare sig de vill eller inte.¹²⁶ Stadsmuseiförvaltningens organisation består av flera olika delar och jag frågade Piamaria hur beslutsgången ser ut och hur mycket de olika delarna styr det pedagogiska arbetet. På samma ämne frågade jag också om hur mycket utomstående sponsorer styr vilka teman och fakta som ska ingå i utställningar och stadsvandringar. Piamaria svarade att museet är påverkat av att de är en politiskt styrd organisation och att de är väldigt beroende av politiska beslut. Hon menar dock att det främst är genom ekonomin som de styrs och att det inte förekommer någon detaljstyrning. Men hon ger samtidigt ett exempel på när det kom ett beslut från politiskt håll att museet skulle skapa utställningen *Design – Stockholm* i samband med designåret 2005. På frågan angående

¹¹⁹ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

¹²⁰ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

¹²¹ Karlsson, 2004, s. 56 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

¹²² Hooper-Greenhill, 2000, s. 54.

¹²³ Karlsson, 2004, s. 64 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

¹²⁴ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

¹²⁵ Karlsson, 2004, s. 35f ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

¹²⁶ Bohman, 1997, s. 37, 44.

sponsorer svarade Piamaria att Stadsmuseet inte är något stort museum och att det därför inte drar till sig några större företag som vill skänka pengar. Hon tror att Stadsmuseet är för ointressant för att företag skulle vilja vara med och påverka dess pedagogiska arbete på något sätt.¹²⁷

Förutom den politiska styrningen menar jag att läro- och kursplaner också styr till viss del men främst samhällets, skolornas och lärarnas behov och önskemål. Det är trots allt barn- och skolungdomar som är den publika avdelningens främsta målgrupp och därmed den grupp som museet är beroende av. Piamaria förklarade under intervjun att de alltid läser läro- och kursplaner och att de även lyssnar till lärares önskemål. Vissa utställningar är också mer riktade än andra exempelvis den utställning de har om 1800-talet som främst är riktad till högstadieelever.¹²⁸

Lärarnas historiebruk

Undersökningens andra och tredje del behandlar hur de intervjuade lärarna brukar historia på stadsmuseet. Precis som museets personal har lärarna ett behov av att rekonstruera historien. De använder sig av tidigare forskning för att ge eleverna kunskap i ämnet. I arbetet med rekonstruktionen använder studiens lärare sig bland annat av museet för att bredda elevernas historiekunskaper, förankra det förflutna och få det levande. De menade också att genom att besöka museet ökar chanserna till att eleverna ska komma ihåg kunskapen bättre.¹²⁹

Ibland kan enligt mig ett moraliskt behov att bruka historien infinna sig hos historielärare. Behovet skulle kunna göra sig gällande om en skola exempelvis har problem med nynazism bland eleverna och att läraren då väljer att plocka fram historiska händelser som visar på vilka sätt nazism orsakat skada i historiska samhällen. Funktionen av resultatet skulle följaktligen bli restaurerande. Men då detta inte är något som jag sett prov på i undersökningen lämnar jag den diskussionen. Illustrera, offentliggöra och debattera är alla behov som infinner sig hos lärare i samband med bruk av historien. Historielärarna illustrerar och offentliggör historien genom att visa och tolka vad som hänt i det förflutna exempelvis genom att eleverna får tillgång till information genom litteratur eller som det handlar om här via museet. Karina från Viola Gymnasiet betonar att de efter museibesöket diskuterar det som eleverna fått se och uppleva vid besöket därav infinner sig behovet av att debattera historien.¹³⁰ Historiebruket blir således enligt Karlsson politiskt-pedagogiskt men som ovan med tyngdpunkt på det pedagogiska. Jag beskrev tidigare med hjälp av Karlssons terminologi att den pedagogiska aspekten av detta historiebruk kan ses som ett skafferi ur vilket man kan hämta

¹²⁷ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

¹²⁸ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

¹²⁹ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006. Intervju med Mona Johansson, Skogsgårds Gymnasiet, 2 maj, 2006.

¹³⁰ Intervju med Karina Borg, Viola Gymnasiet, 26 april, 2006.

olika tårbitar. Karlsson fortsätter med att i en historieundervisning där reflektion saknas kan historien få enkla avskräckande eller uppmuntrande funktioner men om man som lärare använder de olika delarna i ett jämförande perspektiv så kan undervisningen få en intellektuell och reflekterande karaktär.¹³¹ Funktionen blir således att man använder historia som ett instrument i undervisningen, vilket är en benämning som även Bohman använder sig av.¹³²

För att göra mitt resonemang tydligare har jag valt att med kursiv stil sätta in Stockholms Stadsmuseums personal och undersökningens lärare i Karlssons modell där jag grundat på mina resultat anser att de befinner sig.

Behov	Bruk	Brukare	Funktion
Upptäcka Rekonstruera	Vetenskapligt	Historiker Historielärare <i>Stadsmuseets personal</i> <i>Undersökningens lärare</i>	Verifikation Tolkning
Minnas Glömma	Existentiellt	Alla människor	Orientering Förankring
Återupptäcka	Moraliskt	Välutbildade skikt Intellektuella	Rehabilitering Restaurering Försoning
Uppfinna Konstruera	Ideologiskt	Intellektuella Politiska eliter	Legitimering Rationalisering
Glömma Utplåna	Icke-bruk	Intellektuella Politiska eliter	Legitimering Rationalisering
Illustrera Offentliggöra Debattera	Politisk-pedagogiskt	Intellektuella Politiska eliter Pedagoger <i>Stadsmuseets personal</i> <i>Undersökningens lärare</i>	Politisering Instrumentalisering
Öka historiens värde Göra ekonomiska vinster	Kommersiellt	Verksamma inom reklam och ekonomi <i>Stadsmuseets personal</i>	Kommersialisering

Källa: Karlsson, 2004, s.56 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.¹³³

Sammanfattningsvis brukar Stockholms Stadsmuseum och de lärare som ingått i studien således historia utefter behoven av att rekonstruera och att upptäcka, det senare i och med att museet bedriver egen forskning, därmed är det ett vetenskapligt bruk. De intervjuade har också behov av att illustrera, offentliggöra och debattera och brukar historien på så sätt pedagogiskt. Det kommersiella bruket visar sig i Stadsmuseets behov av att öka historiens värde, vilket museet behöver göra för att både få nya besökare och att behålla de som de redan har.

¹³¹ Karlsson, 2004, s. 63 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

¹³² Bohman, 1997, s. 44.

¹³³ Karlsson, 2004, s. 56 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

Karlsson klargör själv att det kan vara svårt att skilja bruken från varandra. Han menar att flera bruk dessutom kan aktualiseras samtidigt vilket det också gör i min undersökning.¹³⁴

En förutsättning för att det ska bli ett lyckat resultat av ett samarbete mellan ett museum såsom Stockholms Stadsmuseum och skolan är att lärarna har ett intresse för ämnet och för det aktuella museet. Piamaria betonade under intervjun mer än en gång vikten av lärarnas engagemang och intresse för att besöket dels ska bli av och dels för att det ska bli givande.¹³⁵ Karina från Viola Gymnasiet och Mona från Skogsgårds Gymnasiet stämmer båda in den beskrivning som Piamaria gav av en lärare som besöker museet med sina elever.

¹³⁴ Karlsson, 2004, s. 65 ingår i Karlsson, Zander, (red), 2004.

¹³⁵ Intervju med Piamaria Hallberg, Stockholms Stadsmuseum, 25 april, 2006.

Sammanfattning

Mitt syfte med undersökningen har varit att belysa på vilka sätt det i historieundervisningen på gymnasiet går att använda den historia som finns på Stockholms Stadsmuseum. Jag har använt mig av följande tre frågeställningar för att uppnå studiens syfte: 1) Hur ser Stockholms Stadsmuseums syfte och verksamhet ut när det gäller arbetet med gymnasieskolan? 2) Vilka är de positiva resultat som intervjupersonerna ser i samarbetet mellan museum och skola? 3) Varför har undersökningens lärare valt att använda sig av Stockholms Stadsmuseum i historieundervisningen?

Undersökningen bygger till största delen på tre intervjuer gjorda med förste antikvarien på Stockholms Stadsmuseum och två lärare från Viola Gymnasiet respektive Skogsgårds Gymnasiet. Min metod är kvalitativ och tolkande med hermeneutiska inslag.

Med hjälp av historikern Klas-Göran Karlssons klassificering över olika behov av historien, historiebruk, brukare och funktioner av resultat har jag tolkat undersökningens källmaterial. På så sätt har jag kommit fram till hur Stockholms Stadsmuseum och de i studien medverkande lärarna brukar den historia som finns tillgänglig på museet. Både Stockholms Stadsmuseum och undersökningens lärare brukar historia utefter behoven av att rekonstruera och att upptäcka, det senare i och med att museet bedriver egen forskning, därmed är det ett vetenskapligt bruk. Parterna har också behov av att illustrera, offentliggöra och debattera och brukar historien på så sätt pedagogiskt. Stadsmuseets har också ett kommersiellt historiebruk i och med att de har behovet av att öka historiens värde.

*

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Intervjuer

Bandad intervju med Piamaria Hallberg förste antikvarie på Stockholm Stadsmuseum, Stockholm, 25 april, 2006.

Bandad intervju med Karina Borg danspedagog intervjun gjordes den 26 april 2006.

Anteckningar från intervju med Mona Johansson som undervisar i historia och samhällskunskap intervjun gjordes den 2 maj 2006.

Minnesanteckningar

Observation vid ett av Skogsgårds Gymnasiets besök på Stockholms Stadsmuseum samt ett kort samtal efter besöket med medföljande lärare, 28 april, 2006.

Bearbetningar

Internetsidor

Stockholms Stadsmuseums hemsida
www.stadsmuseum.stockholm.se

Stadsmuseiförvaltningens organisation
<http://www.stadsmuseum.stockholm.se/forvaltningen/forvaltningen.php?kategori=4>, 2006-04-19

Stockholms Stadsmuseums pedagogiska policy
<http://www.stadsmuseum.stockholm.se/forvaltningen/media/pdf/pedagogiskpolicy.pdf>, 2006-04-19

Barn och skola, Gymnasiet
<http://www.stadsmuseum.se/barnskola.php?artikel=10>, , 2006-04-24

Skolverket, "Kursplan för ämnet Historia", www.skolverket.se, 2006-04-03

Nationalencyklopedin på Internet, www.ne.se, 2006-05-15

Litteratur

Aronsson, Peter, Gerrevall, Per, Larsson, Erika, (red), *Att resa i tiden. Mål och medel i mötet mellan museum, skola och elever*. Växjö universitet Växjö 2000.

Aronsson, Peter, *Historiebruk – att använda det förflutna*. Studentlitteratur Lund 2004.

Behré, Göran, Odén, Birgitta, (red), *Historievetskap och historiedidaktik*. LiberFörlag/Universitetsforlaget Lund/Oslo 1982.

Bohman, Stefan, *Historia, Museer och Nationalism*. Carlssons Bokförlag Stockholm 1997.

Ehn, Billy, *Museendet. Den museala verkligheten*. Carlssons Bokförlag Stockholm 1986.

Florén, Anders, Ågren, Henrik, *Historiska undersökningar. Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*. Studentlitteratur Lund 1998.

Hooper-Greenhill, Eilean, *Museums and their Visitors*. Routledge, Taylor & Francis Group, London, New York, 2000.

Karlsson, Klas-Göran, *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985-1995*. Bokförlaget Natur och Kultur Stockholm 1999.

Karlsson, Klas-Göran, Zander, Ulf, (red), *Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken*. Studentlitteratur Lund 2004.

Lantz, Annika, *Intervjumetodik. Den professionellt genomförda intervjun*. Studentlitteratur, Lund, 1993.

Sandström, Erika, *På den tiden, i dessa dagar. Föreställningar om och bruk av historia vid Medeltidsveckan på Gotland och Jamtli Historieland*. Växjö Universitet Växjö 2005.

Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur, Lund, 2005.

Övrigt

Informationsfolder från Stockholms Stadsmuseum, Svenskt Kulturarv Stockholm 2006.

Läraryboken från Lärarnas Riksförbund som innehåller 1994 Års läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94).

Minnesanteckningar från seminarium på Kompletterande lärarutbildningen Södertörns Högskola den 21 januari 2005.